

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ KAMUOYU AÇIKLAMASI

07 Aralık 2020 Index: EUR 44/3405/2020

TÜRKİYE: VAN'DAKİ İŞKENCE İDDİALARINA İLİŞKİN SORUŞTURMADAKİ İLERLEME ÇOK SINIRLI

Uluslararası Af Örgütü, Türkiye yetkililerine ikinci kez mektup yazarak¹, Eylül ayında Van'da iki köylüye işkence ve diğer türde kötü muamele uygulandığına ilişkin güvenilir iddiaları sordu. İçişleri ve Adalet Bakanlarına hitaben yazılan mektuplar, görgü tanıklarıyla ve işkenceye maruz bırakıldığı iddia edilen iki kişiden hayatta kalan Osman Şiban'la görüşmek üzere Van'a ve Mersin'e seyahat eden bağımsız milletvekili ve eski gazeteci Ahmet Şık'ın 2 Kasım'da yayımladığı araştırma raporunu takiben gönderildi. Uluslararası Af Örgütü, yetkililere yazdığı mektuplarda, iddialara ilişkin açılan soruşturmalarda hangi aşamaya geldiğini sordu ve Servet Turgut'un ölümüne, Osman Şiban'ın ise ağır yaralanmasına sebep olduğundan şüphelenilen kişilerin adalet önüne çıkarılması için hızlı, bağımsız ve tarafsız bir soruşturma yapılması çağrısını yineledi. Uluslararası Af Örgütü ayrıca İçişleri Bakanı'nın 26 Kasım'da yaptığı bir açıklamada, Osman Şiban'ın 'teröristlere ev sahipliği yaptığını' öne sürerken, bu iki kişinin işkence ve diğer türde kötü muameleye maruz bırakıldığına işaret eden güvenilir kanıtlara ilişkin süregelen soruşturmadan hiç söz etmemiş olmasından duyduğu kaygıyı ifade etti. Servet Turgut, iddia konusu olay sonucunda hayatını kaybetti. İçişleri Bakanı'nın açıklamaları, iki kişinin suç teşkil eden fiillerde bulunduğu öne sürülerek, işkence iddialarına ilişkin gerçeğin ortaya çıkarılması konusunda resmi bir isteksizlik olabileceğine dair kaygı yaratmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü, Adalet Bakanlığı'na yönelik mektubunda, en az iki gazetecinin olayı haber yaparak kamuoyunun dikkatine sunmasının ardından, 9 Ekim'de, dört yerel gazetecinin görünürde bu haberlerle ilişkilendirilmeden tutuklanmalarından duyduğu kaygılarını ifade etti ve uluslararası hukukta tanımlı bir suç işlediklerine dair kanıt sunulmaması halinde, gazetecilerin serbest bırakılması çağrısında bulundu.

İŞKENCE VE DİĞER TÜRDE KÖTÜ MUAMELE İDDİALARI

Servet Turgut 30 Eylül sabahının erken saatlerinde hayatını kaybetti. Osman Şiban'ın tedavi süreci ise Mersin'de yaşayan ailesinin evinde devam ediyor. Osman Şiban'ın Ahmet Şık tarafından kayda geçirilen görgü tanıklığı, kendisinin ve Servet Turgut'un işkence ve diğer türde kötü muameleye maruz kaldıkları iddiasına ilişkin son derece önemli bilgiler vermektedir. Osman Şiban'ın tanıklığı, 11 Eylül'de bu iki kişinin helikopterle askeri kışlaya götürüldükleri esnada dövüldüklerini, helikopterin yere inmesinden sonra ise kışladaki kalabalık bir grup asker/jandarma tarafından şiddetle ve uzun süre dövüldüklerini ortaya koyuyor. Osman Şiban, kendisiyle görüntülü görüşme yapan Ahmet Şık'a, helikopterin yere inmesinin ardından, kendisinin ve Servet Turgut'un helikopterden sert bir zemine atıldıklarını anlattı. Ahmet Şık'ın raporu, iki kişinin nasıl yaralandığına ilişkin sıkça dile getirilen iddiaların aksine, Servet Turgut'un ölümüne, Osman Şiban'ın ise ağır yaralanmasına sebep olan olayın bu toplu şekilde gerçekleştirildiği iddia edilen darp olayı olduğunu ileri sürmektedir.

¹Türkiye: İşkence iddiaları bağımsız şekilde soruşturulmalı
<https://amnesty.org.tr/icerik/turkiye-iskence-iddialari-bagimsiz-sekilde-sorusturulmalı>

İki kişinin 'yüksekten düşme' sonucunda yaralandıklarına ilişkin iddianın, Turgut ve Şiban'ın götürüldüğü iki hastanedeki sağlık ekiplerine 'teröristlerin helikopterden atlayarak kaçmaya çalıştıklarını' söylediği iddia edilen güvenlik güçlerince öne sürüldüğü anlaşılmaktadır. Osman Şiban'ın durumunda, bir hastane raporu, yaralanmaların sebebi olarak açıkça 'darp edilmeye' işaret etmektedir. Yetkililere mektupların kaleme alındığı tarihte, Servet Turgut'un ölüm sebebine ilişkin ayrıntılı otopsi raporu henüz yayınlanmamıştı.

Van Valiliği, 21 Eylül 2020'de yaptığı basın duyurusunda, "Van Cumhuriyet Başsavcılığınca 11 Eylül 2020 tarihi itibarıyla adli süreç ve eş zamanlı olarak idarece idari soruşturma başlatılmış olup olay bütün boyutlarıyla titizlikle değerlendirilmektedir" açıklamasında bulundu.² İşkence ve diğer türde kötü muamele iddialarının dile getirilmesinin üzerinden iki aydan fazla geçmesine rağmen, dosya üzerindeki gizlilik kararı nedeniyle soruşturmanın hangi aşamaya vardığı bilinmemektedir. Tüm işkence vakalarında olduğu gibi, soruşturmanın hızlı ve bağımsız bir şekilde yürütülmesi, insan haklarına yönelik ağır ihlallerde sorumluluk taşıdığı düşünülen failerin, adalet önüne çıkarılması için esastır. İşkence ve diğer türde kötü muamele yasağının gerektiği gibi uygulanabilmesi ve cezasızlığın önüne geçilebilmesi için failer hakkında yeterli bir soruşturma ve yargılama sürecinin etkin şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

26 Kasım'da İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nun bütçe görüşmelerinde milletvekillerinin sorularını cevaplarken, Osman Şiban'ın 'üç teröriste ev sahipliği' yaptığını gösteren kanıtlar olduğunu öne sürdü. Bu iddialara ilişkin açılacak herhangi bir ceza soruşturması, işkence ve diğer türde kötü muamele iddialarına ilişkin devam eden soruşturmadan bağımsız şekilde yürütülmelidir. İşkence ve diğer türde kötü muamele, her koşulda mutlak suretle yasaktır.

Uluslararası Af Örgütü, Adalet Bakanlığı'na yazdığı mektupta, Van Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddialara ilişkin yürüttüğü soruşturma kapsamında;

- İşkence ve diğer türde kötü muameleye maruz bırakıldığı iddia edilen Osman Şiban'ın ifadesine başvurulup başvurulmadığı,
- Helikopterin içindeki uçuş kayıtları ile varsa kışladaki video görüntülerinin saklanıp saklanmadığı ve bunların incelenip incelenmediği,
- Servet Turgut ve Osman Şiban'ın gözaltında tutulduğu süreçte orada ve kışlada bulunan tüm jandarma ve diğer güvenlik personelinin tespit edilip edilmediği ve sorgulanıp sorgulanmadığı,
- İki kişinin gözaltına alındığını gören köylülerin tespit edilerek görgü tanıklıklarına başvurulup başvurulmadığı soruları da dahil olmak üzere hangi aşamaya gelindiğine dair bilgi talep etti.

DÖRT GAZETECİNİN TUTUKLANMASI

6 Ekim'de, Mezopotamya Haber Ajansı muhabirleri Cemil Uğur ve Adnan Bilen, Jin News muhabiri Şehriban Abi, Mezopotamya Haber Ajansı'nın eski muhabiri Nazan Sala ve iki yerel gazete dağıtıcısı, devam eden bir ceza soruşturması kapsamında gözaltına alındı. Eylül ayında Cemil Uğur ve Adnan Bilen'in haberleri, Servet Turgut ve Osman Şiban'ın jandarma tarafından gözaltına alındıktan iki gün sonra yoğun bakıma kaldırıldıklarını ortaya çıkarmıştı.

Polis merkezinde üç gün gözaltında tutulmalarının ardından 9 Ekim 2020'de Van Savcısı; Cemil Uğur, Adnan Bilen, Şehriban Abi ve Nazan Sala ile iki yerel gazete dağıtıcısını "terör örgütü üyeliği" suçundan tutuklu

² Van Valiliği'nin Basın Açıklaması, 21 Eylül 2020, <http://www.van.gov.tr/van-valiligi-basin-duyurusu>.

yargılanmaları talebiyle Van 3. Sulh Ceza Hakimliğine sevk etti. Aynı gün dört gazeteci hakkında tutukluluk kararı verildi, iki gazete dağıtıcısı ise adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı.

Uluslararası Af Örgütü tarafından incelenen Sulh Ceza Hakimliği'nin tutukluluk kararına göre, dört gazeteci hakkında, çalıştıkları haber ajansları nedeniyle açılmış bir ceza soruşturması olduğu ve "PKK/KCK lehine, devlet aleyhine, toplumsal olayları haber yaptıkları" iddiasıyla suçlandıkları görülmektedir. Sulh Ceza Hakimliği kararında, "şüphelilerin geçerli basın kartları olmamasına rağmen kendilerini serbest gazeteci olarak tanımlayarak ajanslara ücreti karşılığı haber topladıklarını beyan ettikleri, şüpheliler tarafından yapılan haberlerin incelenmesinde haberlerin tamamının PKK/KCK terör örgütünün faaliyetlerine ve örgütün propagandasına yönelik olduğu, Türkiye Cumhuriyeti'nin terörle mücadele yöntem ve faaliyetlerini eleştiren, küçük düşüren ve karalamayı amaç edinen bir fikir birlikteliği içerisinde kaleme alındığı" tespitinde bulunmuştur. Gazetecilerin "süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gösterir şekilde haberler yaptıkları" için "üzer[ler]ine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işledikleri" belirtilmiştir. Soruşturma dosyası üzerinde gizlilik kararı olduğu için hakimliğin hangi haberleri suç saydığı ise bilinmemektedir.

Uluslararası Af Örgütü, Van Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde sorgulanan Adnan Bilen'in sorgu tutanaklarını inceledi. Tutanaklar, Bilen'in 2013 ile 2016 yılları arasındaki sosyal medya paylaşımları nedeniyle sorgulandığını göstermektedir; ancak Bilen, bu paylaşımları nedeniyle 2018'de zaten yargılanmış, "terör örgütü propagandası yapmak" suçundan 5 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş ve cezası ertelenmiştir. Sorgu esnasında Bilen'e Şubat ile Nisan 2020 arasında dinlenen telefon görüşmeleriyle ilgili sorular da sorulmuştur. Bu görüşmeler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yakın zamanda çıkardığı bir kararla ilgili bilgi almak üzere bir avukatı aramak veya yerel bir gazeteye röportaj verdikten sonra ifade vermek üzere emniyete çağrılan bir kişiyi aramak gibi gazetecilik faaliyetleri kapsamında yapılan görüşmelerdir.

Cemil Uğur ve Şehriban Abi'nin polis sorgusu tutanakları da gazetecilerin Van Emniyet Müdürlüğü'nde yapılan sorgularının, tutuklu yargılanmaları için kuvvetli suç şüphesinin varlığına temel oluşturabilecek hiçbir somut kanıtı dayandırmadığına işaret etmektedir.

Cezai eylemlere ilişkin kanıt olarak değerlendirilen materyaller arasında, Kars'ta yaşayan kişilerle Kars Valisi'nin Kars Belediyesi'ne kayyım olarak atanması hakkında yapılan sokak röportajlarına ait video görüntüleri gibi gazetecilik faaliyetiyle ilgili haber kaynakları ve görüşme kayıtları; yasal gazetelerden alınan haber içerikleri; bir milletvekilinin basın toplantısında yaptığı konuşmanın dökümü; muhtemel haber yazıları için alınmış notlar ve görüşme yapılabilecek kişilerin iletişim bilgileri ile soruşturma yetkilileri tarafından "terör örgütünün ideolojisinin propagandasını yaptığı" veya "halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği" değerlendirilen dergiler ve kitaplar yer almaktadır.

Dört gazeteci Servet Turgut ve Osman Şiban'a yönelik ciddi işkence iddialarına ilişkin yaptıkları haberler nedeniyle doğrudan sorgulanmamış olsalar da aralarından en az iki gazetecinin bu konu hakkında haber yapmalarının hemen ardından tutuklanmış olmaları, gazetecilerin bu şoke edici işkence vakasını haber yaptıkları için tutuklu yargılandıklarına dair şüpheleri güçlendirmektedir.

Kasım ayında Cemil Uğur, Şehriban Abi ve Nazan Sala'nın avukatları, müvekkillerinin tutuklu yargılanmasının Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile güvence altında olan, "kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı" ile "ifade özgürlüğünün" yanı sıra "haklara getirilecek kısıtlanmaların sınırlanması"nı ihlal ettiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Ayrıca avukatlar, gazetecilerin tedbiren tahliye edilmesi için de başvuruda bulunmuş; ancak Anayasa Mahkemesi 20 Kasım'da verdiği ara kararlar, cezaevi koşullarının COVID-19 pandemisi bakımından tehdit oluşturmadığı gerekçesiyle başvuruyu reddetmiştir.³

³ <https://www.mlsaturkey.com/en/constitutional-court-claims-the-pandemic-is-not-a-threat-in-prisons/>

Uluslararası Af Örgütü, özellikle Ahmet Şık'ın hazırladığı rapor ışığında söz konusu işkence ve diğer türde kötü muamele iddialarına yönelik soruşturmada halen bir ilerleme kaydedilmemiş olmasından derin kaygı duymaktadır. Türkiye yetkilileri, Servet Turgut'un ölümü ve Osman Şiban'ın ağır yaralanmasının hangi koşullar altında meydana geldiğinin aydınlatılabilmesi için bu ciddi işkence ve diğer türde kötü muamele iddialarının hızlı, bağımsız ve tarafsız bir şekilde soruşturulmasını sağlamalıdır. Bunun yanı sıra, yargı makamlarının uluslararası hukukta tanımlı suçlara ilişkin kanıt sunmaması halinde, yetkililer, dört gazetecinin cezaevinden serbest bırakılmasını güvence altına almalıdır.